

**YAŞAMA İHTİMALİNE KARŞI YAPILAN HAYAT SİGORTASINDAN
AYRILMADA SİGORTALININ SAĞLIKLI OLDUĞUNU İSPAT ŞARTI (TTK
1500/2)**

*THE CONDITION OF PROVING THE INSURED BEING HEALTHY TO SURRENDER THE LIFE
INSURANCE CONTRACT IN THE ENDOWMENT ASSURANCE (TCC 1500/2)*

Hakemli Makale
Hüsnü TURANLI*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	220
I. HAYAT SİGORTALARI VE AYRILMA HAKKI (LIFE INSURANCES AND THE RIGHT OF SURRENDER).....	222
A. Genel Olarak	222
B. Yaşama İhtimaline Karşı Hayat Sigortası	223
C. Yaşama İhtimaline Karşı Hayat Sigortası ve Bireysel Emeklilik Sistemi	224
D. Ayrılma Hakkı ve Kullanımı	226
1. Genel Olarak Ayrılma Hakkı	226
a. Hayat Sigortası Genel Şartlarında Ayrılma Hakkına İlişkin Düzenleme	226
b. Ayrılma Hakkının Hukuki Niteliği	227
2. Ayrılma Hakkının Cayma ve Fesih Haklarından Farkları.....	227
a. Taraflar Bakımından.....	227
b. Kullanım Süreleri bakımından.....	228
c. Nitelikleri Bakımından	228
d. Sonuçları Bakımından	228
3. Sigorta Ettirenin Tüketici Vasfı Bağlamında Ayrılma Hakkı	228
4. 2008 Tarihli Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nda Ayrılma Hakkı	230

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1086201

Makalenin Geliş Tarihi: 11 Mart 2022

Makalenin Kabul Tarihi: 20 Mayıs 2022

* Doç.Dr., Uluslararası Final Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku A.B.D.
E-posta: husnu.turanli@final.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6907-5049

II. SİGORTALININ SAĞLIKLI OLDUĞUNU İSPAT ŞARTI.....	230
A. “Sigortalının Öleceğinin Anlaşılması” İbaresinin Belirsizliği.....	231
B. “Hakkın Kötüye Kullanılması” Yaklaşımının Yersizliği	231
C. Sigorta Ettirenin Sigortalının Sağlıklı Olduğunu İspat Şartı ve TTK m.1492 Hükmü	235
SONUÇ	236
KAYNAKÇA.....	237

ÖZ

Hayat sigortaları genellikle uzun vadeli sigortalardır. Hayat sigortaları hukukumuzda ölüm ve hayatta kalma ihtimaline bağlı olarak iki şekilde düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1500. maddesinde “hayat sigortasından ayrılma hakkı” düzenlenmiştir. Düzenlemenin birinci fıkrasında sigorta ettirenin, en az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, istediği zaman sözleşmeyi sona erdirerek sigortadan ayrılabilceği, ayrılma değerinin, ayrılmanın istenildiği andaki genel kabul görmüş aktüerya kurallarına uygun bir biçimde hesaplanan değer olduğu, ikinci fıkrasında ise yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortalarda, sigortacıdan ayrılma değerinin istenilebilmesi için sigortalının sağlıklı olduğunu ispat etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Mülga TTK 1327.maddesi esas alınarak hazırlanan yeni metinde, eskiden öngörülen en az üç yıllık sigortalılık süresi bir yıla indirilmiş, ayrıca hem ölüm rizikolu hem de yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortada, sigorta ettirene ayrılma hakkı tanınmıştır. Ancak yaşama ihtimaline karşı sigortada bu hakkın kullanılabilmesi sigorta ettirenin, sigortalının sağlıklı olduğunu ispatı koşuluna bağlanmıştır. Burada “sağlıklı olmak” kavramının neyi ifade ettiği belirsizdir. Öte yandan yaşama ihtimaline karşı sigortaya çok benzeyen bireysel emeklilik sistemini yasal zemine taşıyan ve 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4632 sayılı Bireysel Emeklilik ve Tasarruf Yatırım Sistemi Kanunu'nun 6.maddesinin 3.fıkrasında “katılımcının emekliliğe hak kazanmadan sistemden ayrılma talebinde bulunması halinde şirketin katılımcının birikimlerini tamamen ödeyeceği” öngörülmüştür. Bu düzenlemede katılımcının sistemden ayrılabilmesi için sağlıklı olma şartı aranmamıştır. TTK m.1500'de düzenlenen ayrılma hakkı, sigorta ettirene sağlanan bir haktır. Sigorta şirketleri, ayrılma halinde sadece “ayrılma değeri” ödemektedir. Bu miktar, ödenen primlerin toplamından rizikoya karşılık gelen prim ve masrafların düşürülmesi sonucu kalan bakiyedir. Ayrıca TTK m.1492 hükmü kıyasen TTK m.1500/2'ye de uygulanabilir ve sigortalı, doktor (sağlık) incelemesinden geçmeye zorlanamaz. Bu durumda sigorta ettiren açısından ispat şartının gerçekleşmesi imkansızlaşmaktadır. Sonuç olarak, yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortada, sigorta ettirenin sigortalının sağlıklı değil sağ olması yeterli sayılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hayat sigortası, sigortalı, sigortacı, yaşama ihtimaline karşı hayat sigortası, ayrılma hakkı.

ABSTRACT

Life insurances are usually long-term insurances. Life insurances are regulated in our law in two ways, first one based on death and the other one based on survival of the insured (endowment insurance). In art.1500 of the Turkish Commercial Code (TCC) the right of surrender from life insurance is laid down. In the first paragraph it is stated that the insured is entitled to surrender the contract any time provided that it is paid for a minimum one-year period and the surrender value is calculated according to the actuary rules, in the second paragraph, it is stated that in the case of surrender from endowment assurance the insured is supposed to prove that he is healthy. In the new text based on the repealed TCC 1327, the period is reduced to one year from three years, and the insured is entitled to surrender the insurance in both life and endowment assurance. However, the insured is supposed to prove that he is healthy in order to surrender from endowment insurance. Here it is unclear what the term of “being healthy” expresses. On the other hand, article 6 of the Personal Retirement and Saving Investment System Act no.4632, which carried the personal retirement system, which is very similar to endowment insurance, into a legal base and entered into force in 2001 states that “the participant shall be paid all accumulations so far if a surrender is asked by himself before the due time”. The condition of being healthy is not sought in this provision. The right of surrender is a right provided by the art.1500 in TCC to the insured. The insurance companies pay only the “surrender value” in the case of surrender. This amount is the balance right after the premiums and expenses are deducted. Additionally, art.1492 can be implemented to art.1500/2 by analogy, which states that the insured may not be enforced to be examined by doctor (for health) In this case the condition of proving healthy becomes impossible. As a conclusion, in endowment assurance, the condition of being alive should be deemed as sufficient to surrender the contract.

Keywords: Life insurance, insured, insurer, endowment assurance, right of surrender.

GİRİŞ

Günümüzde hayat sigortaları gittikçe artan biçimde talep gören bir can sigortası türüdür¹. Yaşam ve ölüm olmak üzere iki farklı riski teminat altına alan hayat sigortaları hem bir güvence hem de bir tasarruf işlevine sahiptir². Hayat sigortalarının bir başka işlevi

---

¹ KENDER, Rayegan, 2013, Türkiye’de **Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi, Sigorta Sözleşmesi**, Onikilevha Yayınları, İstanbul, s.25, Hayat sigortaları literatürde aynı zamanda “meblağ sigortaları” kapsamı içindedir. Bkz. BOZKURT, Tamer (2021), **Sigorta Hukuku**, Onikilevha Yayınları, 12.Bası, İstanbul, s.19, KAYIHAN, Şaban/BAGCI, Ömer, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2022, s.55.

² KILIÇKAPLAN, Serdar/KARPAT, Gaye, “Türkiye Hayat Sigortası sektöründe Etkinliği İncelenmesi” **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi** Cilt:19 Sayı:1, Yıl:2004, ss:1-14, s.1, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/595555> (Erişim:01.09.2021), CANOL, Sinem, “Türk Sigorta Sektöründe Hayat Sigortası Branşında Müşteri Memnuniyetini Arttırmak için Stratejik

de “devlet tarafından bireylere sağlanan sosyal güvenlik şemsiyesini tamamlayıcı bir rol üstlenmiş olmalarıdır”³. Literatürde hayat sigortaları için “sabırlı sermaye” terimi de kullanılmaktadır⁴.

Hayat sigortaları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde artan biçimde talep görmesine rağmen ülkemizde bu talep oldukça düşük seviyelerde kalmaktadır⁵. Bunun birçok sebebi vardır. Gelir azalması, döviz kurlarındaki olumsuz değişim, faiz artışları, finansal sistemin zayıflığı ve enflasyon gibi etkenler hayat sigortasına talebi olumsuz etkilemektedir⁶.

Hayat sigortalarında sigorta ettiren kişinin birtakım hakları vardır. Bunlar iştirah, ikraz ve tenzil hakları olarak başlıca üç başlık altında toplanabilir⁷.

Ayrılma hakkı hem hayat hem de yaşama ihtimaline karşı sigortada sigorta ettirene tanınan bir haktır. Buna göre, sigorta ettiren, en az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, istediği zaman sözleşmeyi sona erdirerek sigortadan ayrılabilir (m.1500/1, 1.cümle). Eski düzenlemede üç yıl olarak öngörülen bu süre bir yıla indirilmiştir. Dolayısıyla, sigorta ettiren en az bir yıldır prim ödemiş olması kaydıyla sözleşmeyi sona erdirip sigortadan ayrılabilir. Bu

---

Öneriler”, **Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2018, s.40, YILMAZ, Pınar, “Birlikli Hayat Sigortası ile Bireysel Emeklilik Sigortasının Karşılaştırılması ve Aktüeryal Yapıları”, **Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü**, YL Tezi, İstanbul, 2004. (s.39-55), s.48, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/211299> (Erişim: 01.09.2021).

³ POLAT, Alp/AKIN, Faruk, “Hayat Sigortası Talebinin Belirleyicileri: Türkiye Örneği”, **Atatürk Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, C.35, S.2, Yıl:2021, (s.407-427), s.409. <https://doi.org/10.16951/atauniiib.729438> (Erişim:01.09.2021)

⁴ POLAT/AKIN, 2021, s. 409. Kanaatimizce çok yerinde bir terimdir. Gerçekten de uzun vadeli yatırım gibi, yatırımcısına sabır telkin eden ve karşılığında da cazip bir tazminatı öngören yönü vardır.

⁵ POLAT/AKIN, 2021, s.411.

⁶ POLAT/AKIN, 2021, s. 417.

⁷ ÇEKER, Mustafa, **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sigorta Hukuku**, 19. Bası, Adana, 2018, s.306. İştirah hakkı, hayat sigortası yaptıran ve en az bir yıllık (daha önceki Kanun’da bu süre üç yıl idi) prim ödeyen sigorta ettirenin poliçeyi sigorta şirketine geri satması ve ödediği primleri geri almasıdır. İştirah hakkı, TTK m.1500’de “Sigortadan Ayrılma” başlığı altında düzenlenmiştir. İkraz (ödünç verme) adından da anlaşılacağı gibi; bir yıl düzenli prim ödeyen sigorta ettirenin sigorta şirketinden borç para isteyebilmesidir. İkraz hakkı (ödünç verme), TTK m.1501’de düzenlenmiştir. Tenzil ise; üç yıl düzenli şekilde prim ödeyen prim sahibinin primleri ödeyemeyecek duruma geldiğinde poliçe sahibinin sözleşmeyi feshedememesi ve dondurmasıdır. Tenzil hakkı ise TTK m.1502’de “Prim ödenmesinden muaf sigorta” başlığı altında düzenlenmiştir. BOZKURT, 2021, s.276.

olanak hayat rizikolu sigortada herhangi bir koşula bağlanmamıştır. Ancak yaşama ihtimaline karşı yapılan hayat sigortasında, sigorta ettirenin ayrılabilmesi için en az bir yıldır prim ödemiş olmasının yanında sigortalının sağlıklı olduğunu ispat koşulu da getirilmiştir (m.1500/2). İncelememizin konusu bu “sigortalının sağlıklı olduğunu ispat” şartıdır.

İncelememiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak hayat sigortaları, ayrılma hakkı ve hukuki niteliği ile ayrılma değeri kavramları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, yaşama ihtimaline karşı sigortada “sigortalının sağlıklı olduğunu ispat şartı” incelenmiştir. Hayat sigortasının halihazır şartlarda oldukça düşük talep gördüğü ülkemizde, yıllarca prim ödeyip herhangi bir nedenle ayrılmak isteyen sigorta ettirenin, ayrılma hakkını kullanabilmek için sigortalının sağlıklı olduğunu ispat etmesi, “sağlıklı olmak” gibi muğlak bir kavramın ayrılma koşulu olarak öngörülmesi ve hükmün gerekçesinde, ayrılma hakkının kötüye kullanılmaması için böyle bir koşulun konulduğu kanaatimizce tartışılması gereken bir husustur. İncelememizin sonuç bölümünde birtakım öneriler getirilmiştir.

I. HAYAT SİGORTALARI VE AYRILMA HAKKI (LIFE INSURANCES AND THE RIGHT OF SURRENDER)

A. Genel Olarak

Giriş kısmında da belirtildiği gibi hayat sigortalarının iki temel işlevi vardır. İlki güvence olması ikincisi ise bir tasarruf vasıtası olmasıdır. Gerçekten de ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortasında sigortada sigortalının ölümü halinde sözleşmede lehtar olarak gösterilen kişi ya da kişilere, toplu bir ödeme yapılması ve böylece söz konusu kişilerin özellikle destekten yoksun kalan kişilerin aldıkları toplu para ile hayat standartlarını sürdürebilmeleri amaçlanmaktadır. Yaşama ihtimaline karşı hayat sigortalarında ise sigortalının sözleşmede öngörülen süre sonunda hayatta kalması durumunda kendisine ya toplu bir ödeme yapılması ya da tıpkı bir emekli maaşı gibi ölünceye kadar bir güvence ve tasarruf olanağı amaçlanmaktadır. Bu iki sigorta

çeşidinden genel olarak ölüm ihtimaline bağlı hayat sigortaları tercih edilmektedir⁸. Bununla birlikte ülkemizde hayat sigortasına olan talep diğer sigorta çeşitlerine göre oldukça düşük düzeydedir⁹. Bu konu araştırmamız dışındadır.

B. Yaşama İhtimaline Karşı Hayat Sigortası

Hayat sigortasının bir türü olan yaşama ihtimaline karşı sigorta, birikimli hayat sigortası kategorisinde yer almaktadır. Nitekim 2004 yılında yayımlanan Emeklilik Şirketlerindeki Birikimli Hayat Sigortalarından Bireysel Emeklilik sistemine Aktarımlara İlişkin 2004/2 No.lu Tebliğ'in 2f. Maddesinde de¹⁰ yaşama ihtimaline bağlı hayat sigortaları "birikimli hayat sigortası" olarak tanımlanmıştır. Bu sigorta türü aynı zamanda "özel emeklilik sigortası" olarak da adlandırılmaktadır¹¹. Yaşama ihtimaline karşı sigorta türünde, sigortalının belirli bir süre hayatta kalma rizikosunun gerçekleşmesi ya da bir başka deyişle sigorta sözleşmesinde öngörülen sürenin sonunda hayatta kalması durumunda kendisine sigortacı tarafından;

- a) Toplu para ödemesi yapılarak sigorta sonlandırılabilir.
- b) Ödenecek tutarın yarısı alınarak kalan tutar hayat boyu maaş olarak ödenebilir,
- c) Toplu para ödenmeden hayat boyu maaş olarak ödenebilir,
- d) Toplu para ödenmeksizin sigortalı tarafından belirlenen bir süre için ödeme yapılır. Vefatı durumunda kalan miktar ya lehtar olarak gösterilen kişiye ya da yasal mirasçılara ödenir.
- e) Toplu para ödenmeksizin yüksek tutarlı bir maaş ödenir. Sigortalının vefatı halinde yasal mirasçılara bir ödeme yapılmaz. Lehtar gösterilemez¹².

---

⁸ CANOL, 2018, s.49.

⁹ CANOL, 2018, s.50.

¹⁰ 12.07.2004 tarih ve 25520 sayılı RG.

¹¹ ERTURAN, Yusuf, "Hayat Sigortacılığı ve Hayat Sigortacılığında Müşteri Memnuniyeti", **Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi**, 2020, (s.102-115), s.111, <http://www.ankad.org/index.php/Ankad/article/view/90/81> (Erişim:06.09.2021).

¹² ÖZCAN, Hakan, **Hayat Sigortası Ürünleri ve Fiyatlandırma, Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi**, Eskişehir 2012, s.4.

Yaşama ihtimaline bağlı hayat sigortası genellikle ölüm rizikolu hayat sigortası ile birlikte sunulmaktadır.

C. Yaşama İhtimaline Karşı Hayat Sigortası ve Bireysel Emeklilik Sistemi

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal güvenlik sistemlerinin güvenilirliği konusunda ciddi endişeler vardır¹³. Sosyal sigorta güvencesinde olan bireyler yetersiz aylık ve sosyal güvenlik hizmetlerindeki kalite düşüklüğünden muzdariptir¹⁴. Bu nedenle kişiler mevcut sosyal güvenlik sisteminin sağladığı emeklilik haklarının yanısıra ileride, yaşlılık yıllarında kendilerine ek bir emeklilik güvencesi arayışındadırlar.

Yaşam ihtimaline karşı hayat sigortası (özel emeklilik sigortası) ve bireysel emeklilik sisteminin her ikisi de ülkemizde mevcut sosyal güvenlik sisteminin sağladığı emeklilik olanağına ek olarak, belirli bir süre prim ödemesi yaptıktan sonra ya toplu olarak ya da aylık ödemeler biçiminde alacakları meblağlar ile yaşlılık döneminde refah düzeylerini artırmalarını amaçlayan hukuki enstrümanlardır.

Bireysel emeklilik sistemi, 2001 yılında yürürlüğe giren 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım sistemi Kanunu¹⁵ ile yasal bir zemine kavuşmuştur. Sistemin fiilen yürürlüğe girişi 2003 yılında gerçekleşmiştir¹⁶.

Bireysel emeklilik sistemi, çalışanlar bakımından başlangıçta isteğe bağlı bir sistem iken günümüzde çalışanlar için zorunlu bireysel emekliliğe dönüşmüştür¹⁷. Devlet kişilerin bireysel emekliliğe katılımı için zaman içinde önemli teşviklerde bulunmuştur.

¹³ SEZGİN, Selami/YILDIRIM, Tuba, "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Ağustos 2015, 10(2), (s.123- 140), s. 123. https://www.researchgate.net/profile/Selami-Sezgin/publication/289506411_Turkiye'_de_Bireysel_Emeklilik_Sisteminin_Etkinligi/links/568d691f08aead3f42ed9f49/Tuerkiye-de-Bireysel-Emeklilik-Sisteminin-Etkinligi.pdf (Erişim: 08.09.2021)

¹⁴ SEZGİN/YILDIRIM, 2015, s.126.

¹⁵ 07.04.2001 tarih ve 24366 sayılı RG.

¹⁶ SELÇUK, M. Rıdvan, "Bireysel Emeklilik Sistemi Neler Getiriyor", **Vergi Dünyası**, Sayı: 260, Nisan 2003, (s.4-14) s.6.

¹⁷ AKPINAR, Sema /DEMİRCİ, Merve Güneş, "Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemine Geçiş ve Yapılacak Kesintilerin Muhasebeleştirilmesi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, ss.137-146, s. 137. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/434908> (Erişim: 13.09.2021)

Örneğin 2013 yılında itibaren sisteme katılanlara katılım paylarının ilkin %25'i oranında bir tutarı devlet tarafından bireysel emeklilik hesabına katkı payı adı altında yatırılmaktaydı¹⁸. Bu oran 2022 yılında %30'a çıkarılmıştır¹⁹.

Yaşama ihtimaline karşı hayat sigortası ile bireysel emeklilik sigortasının birçok benzer yönü olduğu daha önce de belirtilmişti. Bu iki faaliyet alanının farklı yönleri de mevcuttur²⁰. Bu farklar esasen bireysel emeklilik sistemine avantaj, sigorta sistemine ise dezavantaj getirmektedir. Örneğin, bireysel emeklilik sisteminde katkı payı portföy yatırım şirketleri, sigorta da ise sigorta şirketi tarafından yönetilmektedir. Kişiler, bireysel emeklilik sisteminde yatırım fonları belirli aralıklarla değiştirebilmektedir ancak sigorta sisteminde böyle bir hakları mevcut değildir. Bireysel emeklilik sisteminde birikimler başka bir bireysel emeklilik şirketine aktarılabilen ancak sigortada böyle bir hak bulunmamaktadır. Bireysel emeklilik sisteminde katılımcının sözleşme süresi içinde ölmesi halinde birikimleri ve devlet katkısı ve getirilerinin tümü, varsa emeklilik sözleşmesinde belirtilen lehtarlar ya da yasal mirasçılara ödenmektedir²¹. Yaşama ihtimaline bağlı hayat sigortasında risk, sigortalının belirli bir süre hayatta kalması olduğu için elbette ölüm halinde tazminatın lehtar ya da yasal mirasçılara ödenmesi beklenemez ama ayrılma hakkında olduğu gibi lehtara ya da yasal mirasçılara ödenmek üzere matematiksel bir karşılık söz konusu olabilmelidir. Son olarak ve belki de en önemli fark, sigorta ettirenlerin sigorta süresi içinde yeterince bilgilendirilmemeleri ve birikimlerini istedikleri zaman şeffaf biçimde görememeleridir. Aslında bir tüketici olarak sözleşmenin her aşamasında sigorta ettiren veya sigortalının en doğal hakkı olan bilgi alma hakkı, beş yıl vb. sürelerle bağlanmaktadır. Oysaki tıpkı bireysel emeklilikte olduğu gibi sigorta sisteminde de sigorta ettirenin/sigortalının bu tip hakları olmalıdır.

---

¹⁸ KARA, Sümeyra/YILDIZ, Yılmaz, "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi: 2012 Sonrası Yapılan Reformlar ve Beklentiler", **İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi** Cilt 4, Sayı 1, 2016, ss.23-45, s.28. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/355419> (Erişim:13.09.2021)

¹⁹ 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun "Devlet Katkısı" başlıklı ek madde 1'e, 19.01.2022 tarih ve 7351 sayılı Kanun'un 6 md. ile getirilen değişiklikle bu oran %30'a çıkarıldı.

²⁰ Bu farklar için bkz. SÖNMEZ, Deniz, "Bireysel Emeklilik Sistemi ve Beklentiler, **Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**", İşletme A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 60 vd.

²¹ KARA/YILDIZ, **2016**, s.30.

D. Ayrılma Hakkı ve Kullanımı

1. Genel Olarak Ayrılma Hakkı

Hayat sigortalarında sigorta ettirenin üç temel hakkından söz edilmiştir. TTK m.1500 ila 1502 arasında düzenlenen ayrılma, ödünç verme ve prim ödenmesinden muafiyet hakları, sigorta ettiren bakımından cazip haklardır. Özellikle ayrılma hakkı, sigorta ettirenin ileride çeşitli nedenlerle sigortadan ayrılması durumunda ayrılma değerini alarak fazla bir kayıp yaşamaksızın muhtemel bir pişmanlığı da ortadan kaldıran önemli bir haktır. Ayrılma hakkının hukuki dayanağı TTK m.1500 hükmüdür.

a. Hayat Sigortası Genel Şartlarında Ayrılma Hakkına İlişkin Düzenleme

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun²² 11.maddesinin birinci fıkrasında sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasının, Müsteşarlıkça²³ onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. 5684 sayılı Kanun, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre özel kanun niteliğinde olmakla birlikte daha eski tarihli olmasına rağmen yeni Kanun ile çelişki halinde değildir. Dolayısıyla hayat sigortaları genel şartları, yeni TTK hükmüne uyarlanarak uygulama alanı bulacaktır. Mevcut "Hayat Sigortaları Genel Şartları"²⁴, 6102 sayılı TTK 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmesine rağmen aradan geçen yaklaşık dokuz yıllık süre zarfında yeni TTK hükümlerine uygun olarak güncellenmemiştir. Ayrılma hakkı, Hayat Sigortaları Genel Şartlar C.6 maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre "*Satın Alma (İştirâ) Sigortacı, aksine bir sözleşmeyle kısaltılmış olmadıkça en az üç yıllık primi ödenmiş olan bir sigortayı, sigorta ettirenin talebi üzerine ve sigorta poliçesinin geri verilmesi karşılığında poliçede belirtilen şekilde satın almak zorundadır*"

²² 14.06.2007 tarih ve 26552 sayılı RG.

²³ Müsteşarlık makamı, değişen mevzuat çerçevesinde kaldırılmış ve sigortacılık alanı ile ilgili olarak T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu teşkil edilmiştir. Bkz. <https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-genel-mudurlugu-hakkinda> (Erişim:13.09.2021).

²⁴ Bkz. "Hayat Sigortaları Genel Şartları" https://tsb.org.tr/media/attachments/Hayat_Sigortalar%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf (Erişim:07.09.2021).

şeklindeki düzenleme yerini muhafaza etmektedir. TTK m.1500/2 hükmü ile çelişen iki nokta vardır. İlk olarak, TTK m.1500/2 hükmünde “en az bir yıl prim ödenmiş olması” şartı getirilmiş, ikinci olarak ise taraflara “sözleşme ile süreyi kısaltma” olanağı tanınmamıştır. Dolayısıyla 01.07.2012 tarihinden sonra yapılacak sözleşmelerde “bir yıllık süre” geçerli olmalı ve sözleşmeyle sürenin kısaltılması söz konusu olmamalıdır.

b. Ayrılma Hakkının Hukuki Niteliği

Ayrılma hakkı, hukuki niteliği itibariyle tıpkı cayma ve fesih hakları gibi yenilik doğuran (bozucu) bir hak olup²⁵ sadece sigorta ettirene tanınmıştır. Ayrılma hakkı, cayma ve fesih haklarından farklı olarak geleceğe yöneliktir. Ayrılma hakkının kullanımı hak düşürücü süreye tabi değildir. Bir başka deyişle ayrılma hakkı riziko gerçekleşinceye kadar kullanılabilir. Bununla birlikte TTK m.1500/1 uyarınca bu hakkın kullanımı için en az bir yıl süreyle prim ödemiş olması gerekir.

2. Ayrılma Hakkının Cayma ve Fesih Haklarından Farkları

Ayrılma hakkı ile cayma ve fesih hakları arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

a. Taraflar Bakımından

Cayma ve fesih hakları sigorta sözleşmesinin her iki tarafına da tanınan haklardır. Buna karşılık ayrılma hakkı sadece sigorta ettirene tanınmıştır. Bir başka deyişle sigortacının sözleşmeden ayrılması söz konusu değildir. Cayma hakkı esasen “sözleşmeden dönme” anlamına gelir ve sigorta sözleşmesi geçmişe etkili olarak ortadan kalkar²⁶. Fesih hakkı ise taraflardan birinin, haklı sebeplerin varlığı halinde tek taraflı ya da karşılıklı olarak sözleşmeyi sona erdirmesidir. Cayma ve fesih hakkı Türk Ticaret Kanunu’nun hem sigorta hukuku genel hükümlerinde hem de can sigortasına ilişkin hükümlerde yer almıştır.

---

²⁵ Bkz. 1440.madde Gerekeçesi.

²⁶ ÜNAN, Samim, **Hayat Sigortası Sözleşmesi**, Beta Basım Yayın, İstanbul 1998, s. 160.

b. Kullanım Süreleri bakımından

Ayrılma hakkı, en az bir yıllık primin ödenmiş olması koşulu ile sözleşme süresi içinde riziko gerçekleşinceye kadar kullanılabilir bir haktır. Oysa ki cayma ve fesih hakları için Kanun'da öngörülen hak düşürücü süreler vardır.

c. Nitelikleri Bakımından

Ayrılma hakkı, kanun koyucunun sadece sigorta ettiren için sağladığı bir haktır. Sigorta sözleşmelerinde taraflar arasında denge mevcut değildir. Sigortacı, sigorta ettirene nazaran gerek ekonomik gerekse sosyal bakımdan çok daha güçlüdür. Sigorta ettiren esasen bir tüketici konumundadır ve özellikle hayat sigortalarında uzun vadeli bir ilişki kurulduğu için sigorta ettirenin çeşitli nedenlerle sigorta sözleşmesinden ayrılması söz konusu olabilmektedir. Uzun vadeli bir sözleşme ilişkisi içinde sigorta ettirenin ödeme sorunları yaşaması, tercihini değiştirmesi, sigortalı ile ilişkilerinin değişmesi vb. birçok nedenle sözleşmeden ayrılması gündeme gelebilir. Uzun vadeli sözleşmelerin genel karakteristiği de böyledir. Dolayısıyla sigorta ettirenin uzun yıllara sâri bir sözleşme ilişkisinden ayrılması hakkaniyetin de bir gereğidir.

d. Sonuçları Bakımından

Ayrılma hakkının kullanılması ile birlikte sigortacı "ayrılma değeri" adı verilen ve nakdi olarak ifade edilen tutarı sigorta ettirene ödemekle yükümlüdür. Ayrılma değeri, TTK m.1500/1'de "ayrılmanın istenildiği andaki genel kabul görmüş aktüerya kurallarına uygun bir biçimde hesaplanan değerdir" şeklinde tanımlanmıştır. Eski TTK m.1327'de bu husus "Sigortacı, en az ilk üç yıllık primi ödenmiş olan sigortayı, sigorta ettiren kimsenin talebi üzerine ve sigorta poliçesinin iadesi karşılığında poliçede yazılı cetvele göre satın almaya..." şeklinde ifade edilmişti. Yeni düzenlemede, ayrılma değeri açık biçimde ifade edilmiştir. Cayma ve fesih durumlarında ise koşullara bağlı olarak tazminat ödenmesi söz konusu olabilir.

3. Sigorta Ettirenin Tüketici Vasfı Bağlamında Ayrılma Hakkı

Yaşam ihtimaline karşı sigorta sözleşmesi, diğer tüm sigorta sözleşmeleri gibi iki tarafa da hak ve borç yükleyen bir sözleşme türüdür. Burada da sigorta ettiren prim ödeme borcu altına girmekte ve buna karşılık belirlenen süre içinde sigortalının hayatta kalması

durumunda riziko gerçekleştiği için sigortalıya çeşitli seçenekler altında toplu para ya da maaş ödenmektedir.

Sigorta sözleşmesinin aynı zamanda bir tüketici olup olmadığını değerlendirirken ilk bakılması gereken düzenleme 6502 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”dur²⁷. Gerçekten de bahse konu Kanun’un 3/1 bendinde “Tüketici İşlemleri” arasında “sigorta sözleşmeleri” de yer almaktadır. Dolayısıyla sigorta ettirenin, tüketici tanımına dair tüm diğer koşullar oluştuğunda tüketici vasfı tartışmasıdır²⁸.

Genel olarak sigorta sözleşmelerinin “tüketici sözleşmesi” olarak kabul edildiği hukukumuzda sigorta ettirenin, diğer tüketici sözleşmelerinde olduğu gibi, tüm tüketici haklarından yararlanacağı da kabul edilmelidir. Taraflarından birinin tüketici vasfını taşıdığı sözleşmelerde tüketicinin korunması düşüncesinin altında yatan temel gerekçe tüketicinin sözleşmenin diğer tarafına nazaran göre zayıf konumda olmasıdır²⁹. Bu bağlamda, sigorta ettirenin, üstün konumda olan sigortacı karşısında korunması da bir gerekliliktir³⁰. Bu koruma, gerek sözleşmesi öncesi görüşmelerde gerekse sigorta sözleşmesi süresinde sigorta ettirenin bilgilendirilmesi, haklarının anlaşılır biçimde açıklanması, poliçedeki değişikliklerin zamanında bildirilmesi ve sigorta ettirenin onayına tabi olması gibi birçok konuda öngörülmesi gereken bir husustur. Hayat sigortasında sigorta ettiren gerek sözleşme sonunda gerekse ayrılma durumunda haklarının neler olduğu konusunda sigortacı tarafından tam olarak bilgilendirilmelidir. Sigorta ettirenin tüketici vasfı ona aynı zamanda iyiniyet karinesini de bahşeder.

²⁷ 28.11.2013 tarih ve 28835 sayılı RG.

²⁸ CANER, Oğuz, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Özel Sigorta Sözleşmelerine Etkileri”, **Prof. Dr. FERİDUN YENİSEY'e Armağan C.II**, Beta Yayın ve Basımevi, 2014, (s.2503-2534), s.2503. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/37655745/Sigorta_Hukukunda_Tuketici-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1630655371&Signature=eUpEBr8eGcaVoHqKq~PSICRm-2L-UT-YUo2rZfV1j4cdDJnCezphUNkWWFo2eMcevGTdmYIUNapQA-3MihNwHrCzGurpmNVFG-ebNmJms-k-17hrzd9CD5y8NAvk-vROlc2YTt-9Yye7YdJMyaKjjwPxzdVvzgypCBHF7JO7VzbQJcFb09kGuyuwXZwSeverlrk5ZGmmP66zfnD-cQBW0MKPGROunfKiODp2Df27H5-4-XO-d6YKBXGpdz32csmaFVFqrrJ1pm30sJ1mXLVPz7P-p4naTqcEU1vgCjpDvCAxi7~WGwtKcrFv424oo-7LDjSafAILsb-CFm3AWea5Q__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA (Erişim: 03.09.2021)

²⁹ ÖZEL, Çağlar, **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Seçkin Yayınevi, 5.Baskı, 2019, s.32.

³⁰ CANER, **2014**, s.2532.

4. Kaynak 2008 Tarihli Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nda Ayrılma Hakkı

2008 tarihli Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunu (Versicherungsvertragsgesetz), hem Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabı olan Sigorta Hukuku'nun başlıca kaynaklarından biri hem de Kıta Avrupa Hukukunda başat bir Kanun olması dolayısıyla ayrı bir önem taşımaktadır. Alman Sigorta Kanunu'nun 168.maddesinde sigortalının ayrılma hakkı, 169.maddesinde ise ayrılma değeri (Rückkaufswert) düzenlenmiştir. Sigortalının ayrılma hakkını düzenleyen 168.maddede, ayrılma hakkının kullanımı sigortalının sağlıklı olduğunu ispat gibi bir şarta bağlanmamıştır. 169.maddede ise, ayrılma değerinin sigorta tazminatını aşamayacağı, aktüerya matematik kurallarına göre hesaplanacağı, ayrılma değeri ve bu tutarın ne ölçüde garanti edildiğinin sigorta ettirene bildirilmesi gerektiği gibi hususlar düzenlenmiştir.

II. SİGORTALININ SAĞLIKLI OLDUĞUNU İSPAT ŞARTI

Sigorta ettirenin yaşama ihtimaline karşı hayat sigortasından bir yıllık primi ödemesi şartıyla sözleşmeden ayrılması, sigortalının sağlıklı olduğunu ispat şartına bağlanmıştır (TTK m.1500/2). Hükmün gerekçesinde “*Diğer taraftan yaşama ihtimaline karşı yapılmış sigortalarda, süre sonuna doğru rizikonun gerçekleşme ihtimaline karşı sigortacının ayıracağı karşılık artacağından öleceğini anlayan sigorta ettiren sözleşmeyi iştira edebilir. Bu nedenle, yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortalarda sigorta ettirenin iştira hakkını kullanabilmesi sigortalının sağlıklı olduğunun ispatına bağlanmıştır. Böylelikle, sigorta ettirenin kötü niyetli olarak iştira hakkının kullanmasının önüne geçilmek istenmiştir*” denilmektedir³¹.

Yaşama ihtimaline karşı sigortada süre sonuna doğru rizikonun gerçekleşme ihtimaline karşı sigortacının ayıracağı karşılığın artması bu sigorta türünde olağan bir durumdur. Dolayısıyla burada asıl üzerinde durulması gereken husus “**sigortalının öleceğinin anlaşılması**” ve “**hakkın kötüye kullanılması**” kavramlarıdır.

---

³¹ ÇEKER, 2018, s.324.

A. “Sigortalının Öleceğinin Anlaşılması” İbaresinin Belirsizliği

Gerekçede yer alan ve sigorta ettirenin “**Sigortalının öleceğinin anlaşılması** üzerine ayrılmak istemesinin hakkın kötüye kullanımının önlenmesi için ayrılmak için sigortalının sağlıklı olduğunun ispatı” ibaresinden neyin kast edildiği belirsizdir. Bir örnek vermek gerekirse, 20 yıllık sigorta süresi içinde 15 yıl ödeme yapan sigorta ettiren, sigortalı eşinin bir rahatsızlığı dolayısıyla hastaneye başvurduğunda eşinin “kanser hastası” olduğunu öğrenmiştir. Kanser teşhisi koyan hekim, hastanın iki yıl daha yaşama ihtimalinin olduğunu söylemiştir. Bu örnekte sigortalının öleceği anlaşılıp mı olmaktadır? Bir başka örnek daha verebiliriz. Sigorta ettiren aynı zamanda sigortalı olup genel bir sağlık kontrolü esnasında kalp rahatsızlığı taşıdığı anlaşılmıştır. Teşhis koyan hekim, verilen ilaçları alması durumunda bir sorun olmayacağını iletmiştir. Sigorta ettiren/sigortalı böyle bir durumda sigortacıya, yaşama ihtimaline karşı hayat sigortasından ayrılmak istediğini bildirdiğinde ve sigortacı da TTK m.1500/2 hükmüne istinaden sağlıklı olduğuna dair bir rapor istediğinde hastane bu kişiye “sağlıklı olduğuna dair rapor” verebilir mi? Bu soruların cevabı olumsuz olacaktır. Bununla birlikte mevcut hükme istinaden her iki örnekte de sigorta ettirenin ayrılma talebi sigortacı tarafından reddedilecektir. Sonuç olarak “sigortalının öleceğinin anlaşılması” gibi belirsiz ve hukuki normlara uymayan bir gerekçe ile ayrılma hakkının kısıtlanması haksız ve taraflı bir yaklaşımdır.

B. “Hakkın Kötüye Kullanılması” Yaklaşımının Yersizliği

Yukarıda verilen örneklere bakıldığından sigorta ettiren açısından sigortadan ayrılmak dışında ne gibi bir seçenek kalacaktır? Bu durumda ayrılma hakkının kullanılması “hakkın kötüye kullanılması” olarak değerlendirilebilir mi? Böyle bir yaklaşım gerek tüketici hakları gerekse hakkaniyet bakımından kabul edilebilir mi?

“Hakkın kötüye kullanımı yasağı” hukukumuzda “objektif iyiniyet” yani “dürüstlük kuralları” ile birlikte ele alınmaktadır³². 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun

³² ATEŞ, Derya, “Sözleşme Özgürlüğü Yönünden Dürüstlük Kuralları”, **TBB Dergisi**, Sayı 72, 2007, s. 75-73, s. 82. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2007-72-352.pdf (Erişim:07.09.2021).

2.maddesinde düzenlenen “dürüstlük” ilkesine göre “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır”.

Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hiçbir hukuk düzeni korumaz. Hakkın kötüye kullanımı ile kastedilen şey; bir hakkın amacı dışında kullanılması³³, bu kullanımdan hak sahibinin hiç menfaatinin bulunmaması ya da çok az menfaatinin bulunması³⁴ olarak tanımlanmıştır. Hakkın kötüye kullanılmasına örnek vermek gerekirse; hakkın sosyal amaçları dışında yararlanılmak istenmesi, güven ilkesine aykırı kullanımı, yararlar arasında aşırı oransızlık olması, hakkın karşı tarafı koruyucu biçimde kullanılmaması, kötü kazanılmış durumun veya hakkın ileri sürülmesi, hakkın kullanılmasında çelişkili davranılması gibi hususlar ileri sürülebilir³⁵.

Hakkın kötüye kullanılması genel bir ilke olmakla birlikte emredici bir kural mıdır? Öğretide genel olarak kabul gören görüşe göre hakkın kötüye kullanımı emredici değildir³⁶. Bir başka deyişle her somut olayda ele alınması gereken bir husustur³⁷. Yukarıda sayılan durumlarda somut olayın özelliklerine bakmak gerekecektir³⁸. Yoksa 1500/2'nin gerekçesinde olduğu gibi sigorta ettirenin ayrılma talebini, sigortalının öleceğini anlayan sigorta ettirenin kötü niyetine bağlayıp bunu önlemek için “sağlıklı olma” şartı öngörmek hakkın kötüye kullanımını engelleyici değil hakkın kullanımını kısıtlayıcı bir yaklaşım olacaktır.

Yüksek Mahkeme'nin hakkın kötüye kullanımına dair kararları incelendiğinde, hakkın kötüye kullanımında bir zarar doğması sonucu arandığını görüyoruz. Örneğin; YHGK'nun 13.07.2011 T. ve E:2011-4-410, K:2011/511 sayılı Kararında “... Hakkın

³³ ATEŞ, 2007, s.83, ÇELİKTAŞ, Demet, “Şekle Aykırılık ve Şekle Aykırılığı İleri Sürmenin Sınırı Olarak Hakkın Kötüye Kullanımı” (s.593-641), 1987, s.611. <https://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/ilk/ayiter/ayiter/celiktas15.pdf> (Erişim:07.09.2021), KILIÇOĞLU, Ahmet M.: **Medeni Hukuk Temel Bilgiler**, Turhan Kitapevi, 6.Bası, Ankara, 2017, s.113,

³⁴ ATEŞ, 2007, s. 83.

³⁵ ÇELİKTAŞ, 1987, s.616.

³⁶ EDİS, Seyfullah, **Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1993, s. 290 vd.

³⁷ HELVACI, Serap/ERLÜLE, Fulya, **Medeni Hukuk**, Legal Yayınevi, 5.Bası, İstanbul, 2018, s. 45.

³⁸ KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, **Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri**, Seçkin Yayınevi, 4.Bası, Ankara, 2019, s. 424.

kötüye kullanımı ölçütünü Medeni Kanun'a göre dürüstlük kuralları verir. Bunun yanında ayrıca hak sahibinin başkasını izarar kastıyla hareket etmiş olup olmadığını araştırmaya gerek yoktur. Önemli olan başkasına zarar vermek kastı değil; hakkın dürüstlük kurallarına aykırı kullanımı sonucunda başkasının zarar görmüş olmasıdır". Yüksek Mahkemenin 28.01.2004 T. ve E:2004-6-50 K: 2004/38 sayılı bir başka kararında "Medeni Kanun'un 2.maddesi hukuk sistemimiz bakımından çok önemli iki prensibi açıklar. Bunlardan birinci her somut olayda hakların kullanılmasının kapsam ve içeriğini sınırlayan "objektif iyiniyet", ikincisi ise hakların kötüye kullanılmasının sonucunu gösteren ve bunun hukuk tarafından korunmayacağını bildiren "hakkın kötüye kullanımı yasağıdır" ... Bir hakkın objektif iyiniyet kurallarına aykırı olarak kullanılması suretiyle başkasına bir zarar verilmesi hakkın kötüye kullanımını oluşturur". Daha birçok örnek karardan çıkan sonuç; hakkın kötüye kullanılması ile karşı tarafın bir zarar görmesidir.

Kanun koyucunun TTK m.1500/2 hükmünün gerekçesinde yer alan "*öleceğini anlayan sigorta ettirenin ayrılma hakkını kullanabilmek için sigortalının sağlıklı olduğunu ispat etme*" yükümlülüğünün "hakkın kötüye kullanımını engellemek için öngörüldüğü" yönündeki argüman, hangi hakkın kötüye kullanıldığı hususunda bir açıklığa sahip değildir. Kanun koyucu acaba şöyle bir endişeye istinaden mi hakkın kötüye kullanımını engellemeyi amaçlamaktadır? Sigorta ettiren, sigortalının öleceğine dair kuvvetli bir ihtimal ortaya çıkınca hiç olmazsa ölmeden önce sigortada biriken parayı alabilme kaygısı ile hareket ederek, en kısa süre içinde sigorta şirketine başvurup aslında hak etmediği bir tazminatı topluca almaya çalışacaktır. Bunu engellemek için de önce sigortalının sağlıklı olduğunu ispatlamalıdır. Böyle bir yaklaşım hukuki olmadığı kadar insani de değildir. Şöyle ki; her şeyden önce ayrılma hakkı sigorta ettirene Kanun ile tanınan bir haktır. Ayrılma hakkının kullanımı için çeşitli nedenler olabilir. Gerekcede yer alan sigortalının yakın zamanda öleceğini anlaması da bunlardan biridir. Sigorta ettirenin böyle bir durumda ayrılma ile hiç olmazsa birikiminin bir bölümünü geri alabilmesi söz konusu olacaktır. Sigorta ettirenin amacı, birikiminin tamamını nemalarıyla birlikte geri almak değildir. Ayrılma değeri, matematiksel bir karşılık olup, sigortacı tarafından yapılan çeşitli masraflar kesildikten sonra belirlenen bir değer olup sigorta bedelinin altındadır. Dolayısıyla dürüstlük kuralına aykırılıktan ya da hakkın kötüye kullanılmasından söz edilemez. Burada gerçek anlamda hakkaniyete uygunluktan

söz edilebilir. Çünkü, öleceğini bilse bile böyle bir durumda sigorta ettirenin ayrılma talebinin altında yatan etken, hakkın kötüye kullanımı değil hakkaniyet kuralı çerçevesinde hiç olmazsa bir kısım birikimin geri alabilmektir. Bu amacı hakkın kötüye kullanımı ile açıklamak olanaksızdır. Çünkü burada sigortacı açısından bir zarar söz konusu değildir. Sigortacı sadece birikmiş tutarın matematiksel karşılığını ödemek durumundadır. Ayrıca Yüksek mahkemenin öngördüğü gibi her somut olayda incelenmesi gereken bir hususu apriori hakkın kötüye kullanımı olarak nitelendirmek ve bunu yasal düzenleme ile önlemeye çalışmak kanaatimizce hukuka uygun bir yaklaşım değildir.

Kanun metninde eleştirilmesi gereken bir diğer husus “sağlıklı olma” terimidir. Bu terim belirsizlik taşıyan, kişiden kişiye farklı yorumlanabilen bir terimdir. Örneğin Dünya Sağlık Örgütü’nün Anayasasına baktığımızda “sağlıklı” olmak” “*sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam iyilik halidir.*” şeklinde tanımlandığını görebiliriz³⁹. Türk Dil Kurumu sözlüğünde sağlık terimi, “*Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet*” olarak tanımlanmıştır⁴⁰. Bu tanımlardan yola çıkıldığında, “sağlıklı olmak” kavramı, “bireyin herhangi bir hastalığının olmaması, fizik ve ruh sağlığının temel bir muayene ile yerinde olmasıdır” şeklinde bir sonuca ulaşılabilir. Oysa ki TTK 1500/2’nin gerekçesinde bu konu, sigortalının “yakın zamanda öleceğini anlaması” seviyesine indirgenmiş ve “sağlıklı olmak” gibi bir ispat şartına bağlanmıştır. Bu durumda “sağlıklı olmak” yakın zamanda ölmemeyi mi, akut bir hastalık sahibi olmamayı mı, ruh sağlığının yerinde olmasını mı yoksa bedeni bütünlüğünü muhafazasını mı gerektirir? Böyle bir belirsizlik, sigortacıya geniş bir itiraz hakkı sunmaktadır. Her somut olayda sigortacı, basit bir rahatsızlığı bile “sağlıklı olma” şartının karşılanmadığı gerekçesiyle ödeme yapmayı reddedebilir. “Sağlıklı olma” şartı, hâkimin takdir hakkını da tümüyle kısıtlamaktadır çünkü sigortalının “sağlıklı olmadığına” ilişkin bir rapor, hâkimin somut olayda sigorta ettiren lehine karar verme olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla TTK m.1500/2 düzenlemesi, sigorta sözleşmesinde baştan itibaren kuvvetli konumda

³⁹ Bkz. https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf (Erişim:07.09.2021)

⁴⁰ Bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim:07.09.2021)

olan sigortacının lehine olan ve olması gereken dengeyi tam anlamı ile bozan bir düzenlemedir.

C. Sigorta Ettirenin Sigortalının Sağlıklı Olduğunu İspat Şartı ve TTK m.1492 Hükümü

Sigorta ettiren ve sigortalının farklı kişiler olması durumunda ayrılma hakkının kullanılabilmesi için sigorta ettiren tarafından sigortalının sağlıklı olduğunu ispat şartını TTK m.1492 hükmü çerçevesinde de incelemek gerekir. TTK m.1492'ye göre “*Sigorta ettiren ile sigortacı arasında, sigorta edilecek kişinin doktor incelemesinden geçmesi kararlaştırılmış olsa bile, sigortacı sigortalanacak kişiyi bu incelemeyi yaptırmaya zorlayamaz*”. Her ne kadar bu hüküm sigorta sözleşmesinden önceki aşamada yapılacak bir sağlık kontrolüne şamil ise de TTK m.1500/2 gereği de sigortalının sağlık kontrolünden geçmesi söz konusu olacaktır. Sigortalının doktor incelemesini (tıbbi muayene olarak da anlaşılabilir⁴¹) reddetme hakkı vardır. Sigortalının böyle bir incelemeyi reddetmesi durumunda sigorta ettirenin ayrılma hakkını kullanması da bir nevi imkansızlaşacaktır. Söz konusu hükmün gerekçesinde de “*...sigorta ettiren ile hayatı sigorta sözleşmesine konu teşkil eden sigortalının aynı kişi olmaması halinde, sigortacı ve sigorta ettirenin sözleşmenin tarafı olmayan sigortalının cismani varlığı üzerinde anlaşma yapmaları doğal olarak sigortalıyı bağlamayacaktır*” ifadesi haklı bir gerekçeyi ortaya koymaktadır. TTK m.1492 hükmü, TTK m.1500/2'de yer alan “sigortalının sağlıklı olduğunu ispat” bakımından da tümüyle engelleyicidir. Gerçekten de sigorta ettiren, ayrılma talebini sigortacıya bildirip ardından işlemlere başladığında kendisinden talep edilecek “sigortalının sağlıklı olduğuna ilişkin raporu” sigortalı muayeneyi reddettiği takdirde ve üstelik de m.1492'ye göre kanunen de bu hakka sahip olduğuna göre sigorta ettirene başka bir hal tarzı sunulabilir mi? Dolayısıyla TTK m.1500/2'de düzenlenen “sağlıklı olduğunu ispat” şartı esasen başka bir hüküm tarafından uygulaması olanaksız bir noktaya getirilmiştir.

---

⁴¹ SAYIN, Hediye Bahar, “Hayat Sigortalarında Doktor İncelemesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İNÜHFD** 10(2): (s.677-693), 2019, s.678.

SONUÇ

6102 sayılı TTK'nun 1500.maddesinde hayat sigortalarından ayrılma hakkı düzenlenmiştir. Ölüm ihtimaline karşı hayat sigortasında, sigorta ettirene, bir yıllık primin ödenmesi kaydıyla başka bir koşula bağlanmaksızın ayrılma hakkı tanınır iken yaşama ihtimaline karşı hayat sigortasında bu hakkın kullanımı, bir yıllık primin ödenmesinin yanısıra sigorta ettiren tarafından sigortalının “sağlıklı olduğunu” ispat koşuluna bağlanmıştır. Hükmün gerekçesinde, “öleceğini anlayan sigorta ettirenin sözleşmeyi iştira edebileceği, bu şekilde kötüye kullanımın önlenmesi için bu hükmün konulduğu” ifade edilmiştir. Ayrılma hakkının kullanılabilmesi için sigortalının sağlıklı olduğunu ispat şartı, gerek sigorta ettirenin tüketici vasfına uygun olarak haklarını kullanmasında herhangi bir kısıtlılık olmaması kuralı, gerek “sağlıklı olma” şartının belirsizliği, gerekse hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin koşulların oluşmaması nedeniyle kanaatimizce gereksiz ve kanun yapma tekniği bakımından da doğru olmayan bir tercihtir. Son yıllarda bireysel emeklilik sisteminin de çalışanlar için zorunlu kılınması ve yaşama ihtimaline karşı hayat sigortasının bireysel emeklilik sistemine aktarılabilmesi nedeniyle zaten talep azalması yaşayan bu sigorta türünde, sigorta ettirenin en temel hakkı olan ayrılma kararının uygulanabilmesi için Kanun metninde “sağlıklı olmayı ispat” yerine “sigortalının sağ olması yeterlidir” şeklinde bir ibare kanaatimizce düzenlemenin amacına daha uygundur. Böyle bir düzenleme, TMK m.1’de yer alan “Kanun, sözüyle ve özüyle değiştiği bütün konularda uygulanır” ilkesinin de tam karşılığıdır. Gerçekten de bu değişiklik ile Kanun, “ayrılma hakkının” özünü ortaya koymuş olacaktır. Böylece sigorta sözleşmesinin tarafları arasında baştan itibaren sigortacı lehine olan sözleşme hükümlerinde bir denge de gözetilmiş olacaktır. Öte yandan düzenlemenin gerekçesinde yer alan “öleceğini anlayan sigortalının hakkı kötüye kullanması” gibi ibareler anlamını yitirerek tüketici konumundaki sigorta ettiren açısından daha avantajlı ve hakkaniyete uygun bir düzenleme sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKPINAR, Sema /DEMİRCİ, Merve Güneş, “Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemine Geçiş ve Yapılacak Kesintilerin Muhasebeleştirilmesi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (s.137-146). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/434908> (Erişim:13.09.2021).
- ATEŞ, Derya, “Sözleşme Özgürlüğü Yönünden Dürüstlük Kuralları”, **TBB Dergisi**, Sayı 72, 2007, (s. 75-73). http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2007-72-352.pdf (Erişim:07.09.2021).
- BOZKURT, Tamer, **Sigorta Hukuku**, Onikilevha Yayınları, 12.Bası, İstanbul, 2021.
- CANER, Oğuz, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Özel Sigorta Sözleşmelerine Etkileri”, **Prof. Dr. FERİDUN YENİSEY'e Armağan C.II**, Beta Yayın ve Basımevi, 2014, (s.2503-2534).
https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/37655745/Sigorta_Hukukunda_Tuketici-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1630655371&Signature=eUpEBr8eGcaVoHqKq~PSICRm-2L-UT-YUo2rZfV1j4cdDJnCezphUNkWWFo2eMcevGTdmYIUNapQA-3MihNwHrCzGurpmNVFG-ebNmJms-k-l7hrzd9CD5y8NAvk-vROlc2YTt-9Yye7YdJMyaKjwPxzdVvzgypCBHF7JO7VzbQJCb09kGuyuwXZwSeverlrk5ZGmmP66znfD-cQBW0MKPGROunfKiODp2Df27H5-4-XO-d6YKbXGpdz32csmaFVFqrrJ1pm30sJ1mXLVPz7P-p4naTqcEU1vgCjpDvCAxi7~WGWtKcrFv424oo-7LDjSafAILsb-CFm3AWea5Q__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA (Erişim: 03.09.2021)
- CANOL, Sinem, “Türk Sigorta Sektöründe Hayat Sigortası Branşında Müşteri Memnuniyetini Arttırmak için Stratejik Öneriler”, **Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2018, (s. 39-55). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/595555> (Erişim:01.09.2021)
- ÇEKER, Mustafa, **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sigorta Hukuku**, 19. Bası, Adana, 2018.
- ÇELİKTAŞ, Demet, “Şekle Aykırılık ve Şekle Aykırılığı İleri Sürmenin Sınırı Olarak Hakkın Kötüye Kullanımı”, **Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1987, (s.593-641).

<https://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/ilk/ayiter/ayiter/celiktas15.pdf>
(Erişim:07.09.2021)

EDİS, Seyfullah: **Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1993.

ERTURAN, Yusuf, “Hayat Sigortacılığı ve Hayat Sigortacılığında Müşteri Memnuniyeti”, **Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi**, 2020, (s. 102-115).
<http://www.ankad.org/index.php/Ankad/article/view/90/81> (Erişim:06.09.2021).

HELVACI, Serap/ERLÜLE, Fulya, **Medeni Hukuk**, Legal Yayınevi, 5.Bası, İstanbul, 2018.

KARA, Sümeyra/YILDIZ, Yılmaz, “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi: 2012 Sonrası Yapılan Reformlar ve Beklentiler”, **İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi** Cilt 4, Sayı 1, 2016, (s.23-45). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/355419>
(Erişim:13.09.2021).

KAYIHAN, Şaban/BAĞCI, Ömer, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2022.

KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, **Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri**, Seçkin Yayınevi, 4.Bası, Ankara, 2019.

KENDER, Rayegan, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi, Sigorta Sözleşmesi**, Onikilevha Yayınları, 12.Bası, İstanbul 2013.

KILIÇKAPLAN, Serdar/KARPAT, Gaye,” Türkiye Hayat Sigortası sektöründe Etkinliği İncelenmesi” **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi** Cilt:19 Sayı:1, Yıl:2004, (s.1-14).
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/595555> (Erişim:01.09.2021).

KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Medeni Hukuk Temel Bilgiler**, Turhan Kitapevi, 6.Bası, Ankara, 2017.

ÖZEL, Çağlar: **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Seçkin Yayınevi, 5.Baskı, 2019.

POLAT, Alp/AKIN, Faruk, “Hayat Sigortası Talebinin Belirleyicileri: Türkiye Örneği”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, C.35, S.2, (s.407-427).
<https://doi.org/10.16951/atauniiibd.729438> (Erişim:01.09.2021).

SAYIN, Hediye Bahar, “Hayat Sigortalarında Doktor İncelemesi, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi**, İNÜHFD 10(2) 2019, (s.677-693).

SELÇUK, M. Rıdvan, "Bireysel Emeklilik Sistemi Neler Getiriyor", **Vergi Dünyası**, Sayı: 260, Nisan 2003, (s.4-14).

SEZGİN, Selami/YILDIRIM, Tuba, “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Ağustos 2015, 10(2), (s.123-140).
https://www.researchgate.net/profile/Selami-Sezgin/publication/289506411_Turkiye'_de_Bireysel_Emeklilik_Sisteminin_Etkinligi/links/568d691f08aead3f42ed9f49/Tuerkiye-de-Bireysel-Emeklilik-Sisteminin-Etkinligi.pdf
(Erişim: 08.09.2021).

SÖNMEZ, Deniz, “Bireysel Emeklilik Sistemi ve Beklentiler”, **Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme A.B.D.**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

ÜNAN, Samim, **Hayat Sigortası Sözleşmesi**, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1998.

YILMAZ, Pınar, “Birikimli Hayat Sigortası ile Bireysel Emeklilik Sigortasının Karşılaştırılması ve Aktüeryal Yapıları”, **Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, YL Tezi**, İstanbul, 2004.

İnternet Kaynakları:

https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf (Erişim:07.09.2021)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim:07.09.2021)

“Hayat Sigortaları Genel Şartları”

https://tsb.org.tr/media/attachments/Hayat_Sigortalar%C4%B1_Genel_Sartlar%C4%B1.pdf (Erişim:07.09.2021).

<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-genel-mudurlugu-hakkinda> (Erişim:13.09.2021).